

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Gösslunda

Områdeskod: 84005007

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 046 28 (588)
Topografiska kartan: 046/047 SO/SV

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 78, Friluftsliv F 12 samt NRL 3:1, 2 och 3.

Skydd

§ Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)

§ Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet

Åtgärdsförslag

- Byggnaderna får ej förvanskas.
- Ny bostadsbebyggelse bör helt undvikas.

Områdesbeskrivning

Området är beläget ute på Stora Alvaret.

I områdets sydöstra del finns ett husgrundsområde (kämpagravar) omgivna av ett mindre stensträngssystem. Strax norr om landsvägen ligger bronsåldersröset Gösslunda rör.

Gösslunda by består av fyra gårdar. Mot öster är ladulängorna uppförda i putsad kalksten och skiftesverk, delvis sammanbyggda. Ett par välbevarade gårdsanläggningar finns i byn.

Sammanfattning

Motivering: Alvarby. Liten radby ute på Stora Alvaret med bebyggelse lämningar och gravar från främst bronsålder och äldre järnålder.

Uttryck för riksintresset: Nuvarande gårdsanläggningar med ladulängor i putsad kalksten och skiftesverk, delvis sammanbyggda. Tydligt och väl avgränsat gårde. Planterhage. I utmarken sten- och torvtäkt för husbehov. Stora rösen samt ett flertal husgrunder och tillhörande stensträngssystem kring byn.

Referenser:

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningssmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Hulterstad - Stenåsa

Områdeskod: 84005008

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 046 19

Topografiska kartan: 046/047 Kalmar/Runsten SO/SV

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 66, Friluftsliv F 12 samt NRL 3:1,2 och 3.

Skydd

§ Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)

§ Kungörelse med föreskrifter om offentliga byggnadsväsendet

§ Förordning om förvaltning av kyrklig jord

§ Begravningskungörelsen

§ Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet.

Åtgärdsförslag

- Eventuell ny bebyggelse bör endast tillkomma i anslutning till redan-befintlig bebyggelsegrupp och skall anpassas till lokal byggnadstradition.
- Fornlämningsområdena vårdas.m,

Områdesbeskrivning

Området sträcker sig utmed östra landsvägen från Skärlöv i söder knappt två mil norrut till S. Sandby. Kulturlandskapet är helt öppet med åkrar och betande strandängar med mot Östersjön och Stora Alvaret åt, väster.

Söder om Skärlöv, strax norr om Storbrobäcken, finns ett fornlämningsområde i betesmark omfattande tre husgrunder av, kämpagravstyp samt ett gravfält med ca 50 synliga, främst runda stensättningar och ett 30-tal kullfallna bautastenar.

Söder om Hulterstad, främst mellan malmbebyggelsen och östra landsvägen, ligger ett av Ölands största järnåldersgravfält med över 160 synliga anläggningar; rektangulära och runda stensättningar, högar, treuddar, närmare 60 resta och kullfallna bautastenar och rester av hällkistor i form av kantställda kalkstensflisor i markytan. Det är något skadat av gamla grustäcker. I kyrkan förvaras sju runstensfragment.

Mellan Alby och Triberga byar på landborgskrönet utmed lannvägen finns omfattande sammanhängande fornlämningsområde på den s k Tribergatäckeri. Fornlämningarna utgörs av ett stort antal kullfallna och resta bautastenar och utgör resterna av ett mycket stort gravfältskomplex. Även

söder om Triberga by finns ett gravfält med runda stensättningar och resta stenar. På alvaret, ca en kilometer väster om Triberga by, ligger Triberga borg, en fornborg. Borgen mäter 60-62 meter i diameter.

Ett par hundra meter söder om Södra Kvinneby finns ett mindre gravfält, strax väster om landsvägen. Det består av ett par stensättningar samt ett större röse - Tannes hög.

En knapp kilometer öster- om Frösslunda by ligger ett monumentalt, röse Flajenrör - som impediment i öppen betesmark. Röset är helt bevuxet med almar. Ett par kilometer nordöst om byn ligger ett gravfält med flera runda stensättningar. Gravfältet ligger precis på gränsen till Stora Alvaret.

Ca 1 kilometer norr om Norra Kvinneby finns ett gravfält på landborgskrönet. Det är ett stort, sammanhängande gravfältskomplex med ett stort antal synliga fornlämningar bl a runda och rektangulära stensättningar, högar, treuddar, hållkistor och resta stenar. Gravfältet, som är mycket långsträckt, fortsätter norrut mot Södra Sandby. Det ligger på den s k Frösslundatäkten.

Vid södra infartsvägen till Frösslunda, ca 1 kilometer öster om byn, finns en mycket välbevarad, tunnvälvd kalkstensbro. Den är troligen uppförd på 1700-talet. Ytterligare en kalkstensbro från 1700-talet ligger alldeles söder om Frösslundatäkten, en dryg kilometer norr om Norra Kvinneby.

På alvarmarken väster om S. Sandby finns flera stensättningar och resta stenar. Strax söder om byn finns resterna av ett större gravfält med synliga stensättningar och kullfallna bautastenar. På betesmarken mellan byn och Östersjön, i "sjömarken", finns ett större, sammanhängande stensträngssystem. Intill dessa stensträngar finns flera andra fornlämningar i form av resta stenar och stensättningar.

En av Ölands märkligaste fornborgar, Sandby borg, ligger ca två kilometer sydost om byn. Borgen är uppförd alldeles intill strandkanten och genom flygfotografering har konstaterats att borgen ursprungligen haft ett system av radiellt liggande husgrunder.

Skärlöv är en, långsträckt by med över tjugo gårdsanläggningar på rad. Flertalet manbyggningar ligger vända mot bygatan/landsvägen med undantag för ett par gårdar i byns norra del där ladulängorna ligger vända mot vägen. I byn finns flera gårdsanläggningar som är välbevarade. Flertalet manbyggningar är envånings salsbyggnader under sadeltak. Här finns också ett par äldre tvåvåningshus av parstugutyp. Ladulängorna är genomgående uppförda i kalksten.

Söder om byn finns en relativt omfattande malmbebyggelse, huvudsakligen bebyggd med bostadshus från 1900-talets första årtionden. Där finns också en välvd kalkstensbro över Storbrobäcken. Dryga halvkilometern väster om byn, ute på alvaret, ligger Skärlövs f d järnvägsstation.

Gårdarna i *Hulterstad*, med undantag för Prästgården, ligger alla öster om landsvägen med tätt liggande manbyggnader på rad mot vägen. Ekonomibebyggelsen är uppförd i kalksten och trä och endast delvis synlig från bygatan/landsvägen. En liten inkörsgrata leder förbi manbyggnaderna direkt in på respektive gårdsplan. Manbyggnaderna är genomgående envåningshus av salstyp under sadeltak uppförda under 1800-talets senare del och kring sekelskiftet. Byn drabbades av brand 1933, varvid några gårdar förstördes helt.

Mitt emot gårdarna, väster om bygatan, ligger några bostadsfastigheter av malmtyp, flertalet uppförda under 1900-talets första årtionden. Omedelbart söder om byn ligger malmen, som är en av Ölands största. Räckan av malmfastigheter mäter närmare 1 kilometer i längd. På malmen finns flera mycket

välbevarade stugor i skiftesverk med tillhörande små ekonomibyggnader i kalksten. Här ligger också handelsboden, en f d bysmedja i kalksten och en stubbkvärv.

Hulterstads kyrka är belägen alldeles norr om byn, väster om landsvägen. Det är en medeltidskyrka med torn från 1100-talet. Den byggdes om radikalt 1803, varvid endast tornet och långhusets väggar bevarades. Den är restaurerad i ett par omgångar under 1900-talet. Prästgården är belägen alldeles intill kyrkan. Gården har mycket välbevarad bebyggelse med manbyggnad under brutet tak och två flygelbyggnader i putsad kalksten mot vägen. Norr om kyrkan ligger den f d kyrkskolan, en exteriört mycket välbevarad byggnad från 1800-talets mitt.

Triberga drabbades 1920 av en förödande brand då nästan samtliga gårdar i byn brann ned. Byns byggnadsbestånd härrör således till stor del från 1920-30-talen. Radbystrukturen är emellertid mycket välbevarad med gårdar på ömse sidor av bygatan/landsvägen. Ekonomibebyggelsen är till stor del uppförd i kalksten, vanligtvis är ladulängornas gavlar vända mot vägen.

Norr och söder om själva byn finns rester av äldre malmbebyggelse, stugor och små ekonomibyggnader i kalksten från 1800-talet. Här finns också några bostadsfastigheter från 1900-talets första årtionden. Ett par hundra meter norr om byn ligger en kvarn av holländsk typ uppförd i putsad kalksten. Söder om byn står ett par stubbkvärv.

Alby är en långsträckt radby där flertalet gårdsanläggningar ligger väster om landsvägen med manbyggningarna vända mot bygatan. Några av manbyggningarna är välbevarade en- och tvåvåningshus uppförda under 1800-talets senare hälft. Flertalet ekonomibyggnader är uppförda i kalksten. Mellan gårdsanläggningarna och bygatan finns små trädgårdar. Till respektive gård leder en uppfartsväg från landsvägen förbi manbyggningen direkt in på gårdsplanen.

Omedelbart söder om byn ligger malmen. Här finns flera mycket välbevarade stugor i skiftesverk från 1800-talet samt några hus från 1900-talets första årtionden. Till flera av dessa malmfastigheter hör små ekonomibyggnader i kalksten. På malmen, intill bytorget, ligger en f d bysmedja i kalksten. Öster om landsvägen ligger bl a ett f d mejeri, handelsbod samt ytterligare några fastigheter av malmtyp.

Gårdarna i Södra Kvinneby är belägna väster om bygatan/landsvägen. Ladulängorna står i regel med fägårdens sidolängor mot vägen. De är , genomgående uppförda i gråputsad eller oputsad kalksten. I byns södra del finns ett par sammanbyggda ladulängor med portskjul mot vägen. På ett par av gårdarna finns välbevarad, småskalig mangårdsbebyggelse.

Ett par hundra meter söder om byn finns en mycket välbevarad, välvd kalkstensbro uppförd på 1700-talet.

Stenåsa kyrka är uppförd 1831. Lanterninen har en svängd huv, täckt av plåt. Kyrkogården inhägnas av en väl lagd kalkstensmur.

Skolhuset, uppfört kring 1800-talets mitt, ligger strax nordöst om kyrkan på mark tillhörande Lilla Brunneby.

Stenåsa, Slagerstad byar bildar här en enda sammanhängande bygata, där gränsen mellan byarna svårligen kan upptäckas från landsvägen. På de flesta gårdarna finns mycket välbevarade ladulängor, flertalet vända mot bygatan, uppförda i kalksten som vit- eller gråputsats. Särskilt i den norra delen finns mycket vackra längor med portskjul mot vägen. I Slagerstad har de ladulängor som låg parallellt med vägen i regel rivits. I stället ligger här sidolängornas gavlar mot vägen. Manbyggningarna är dels tvåvånings salsbyggnader, dels envåningshus av parstugu- eller salstyp under sadeltak eller brutet

tak. I den norra delen finns ett par villor från 1920-30-talen. Mellan flera av gårdarna och vägen finns stenmurar mot de något indragna stenlängorna. Välbevarad malmbebyggelse finns utefter landsvägens östra sida, mitt emot gårdarna, samt norr om byarna upp emot kyrkan.

Söder om byarna på den södra Slagerstadtäkten finns en omfattande malmbebyggelse på ömse sidor av östra landsvägen. Bebyggelsen består dels av välbevarad stugbebyggelse från 1800-talet och 1900-talets första årtionden, dels ett par moderna fritids- och bostadsfastigheter. Till de äldre malmfastigheterna hör i regel små ekonomibyggnader, vinkelställda mot vägen, uppförda i kalksten och/eller trä. Dessa fastigheter inhägnas ofta av väl lagda kalkstensmurar eller spjälstaket.

Lilla Brunneby sträcker sig ned till Stenåsa kyrka med gårdsanläggningarna belägna öster om landsvägen, något åtskiljda från varandra. I byn finns flera välbevarade kringbyggda gårdsanläggningar med äldre ekonomibebyggelse i gråputsad kalksten. Manbyggningarna är av skiftande slag, dels tvåvåningshus av parstugutyp, dels envåningsbyggnader av parstugueller salstyp. Ett par av gårdarna har manbyggningarna mot vägen/bygatan.

Norr om byn och utmed vägens västra sida ned mot kyrkan finns välbevarad malmbebyggelse med inslag av villa- och funkisbebyggelse från 1930-40-talen. Alldeles öster om kyrkan ligger bl a en exteriört välbevarad tvåvånings enkelstuga samt en ryggåsstuga i skiftesverk.

Norra Kvinneby ligger i väst-östlig sträckning, vertikalt mot östra landsvägen. I bygatans förlängning går en av uppfartsvägarna till Frösslunda. Utefter bygatan finns stenmurar och planterade pilar och lönnar kring mangårdsbebyggelsen. Mangårdsbyggningarna ligger på rad vända mot bygatan. De är genomgående relativt små salsbyggnader under sadeltak och på meterhög källarfot. Flera av dessa är exteriört välbevarade. Byns ekonomibebyggelse utgörs huvudsakligen av äldre byggnader i kalksten och trä. Bakom fågårdarna finns små kalkstensiinhägnade lahagar.

Norr och väster om byn finns malmbebyggelse som till stor del består av mycket välbevarad stugbebyggelse från 1800-talet.

Frösslunda nås via två mindre vägar från Östra landsvägen. Utmed dessa vägar växer enstaka lövträd och buskar. Alldeles söder om byn finns en alvarmosse, Frösslundamossen, med stående vatten året om. Intill gårdarna och vid malmen finns höga lövträd och buskar. Gårdarna ligger ofta parvis, väl skiljda åt från varandra. Byn har inte den för Öland vanliga radbystrukturen.

Gårdarnas ladulängor ligger huvudsakligen mot öster. De är i regel uppförda i vit- eller gråputsad kalksten. I byn finns flera välbevarade gårdsanläggningar och enskilda byggnader. Flertalet manbyggningar är små salsbyggnader under sadeltak. Ett par manbyggningar är av villatyp uppförda på 1920-talet.

Mellan byn och Frösslundamosse ligger byns malm med ett par mycket välbevarade stugor från 1800-talets senare del. Till dessa fastigheter här små ekonomibyggnader i kalksten. Tomterria inhägnas av kalkstensmurar.

Södra Sandby är belägen strax öster om östra landsvägen. Den omges i norr och söder av ett öppet odlingslandskap med åkrar som inhägnas av kalkstensmurar. Väster om landsvägen vidtar Stora Alvaret, som närmast byn nyttjas som betesmark. Mellan östra landsvägen och byn ligger långsmala lahagar mot respektive gård. Byns manbyggningar ligger tätt intill varandra, parallellt med och vättande mot landsvägen. Flera av dessa är mycket välbevarade tvåvåningshus uppförda kring mitten av 1800-talet. I byn finns flera gårdsanläggningar av intresse.

Sammanfattning

Motivering: Öppet odlingslandskap med många radbyar med malmbebyggelse och betade sjömarker samt fornlämningsmiljöer.

Uttryck för riksintresset: Vid Hulterstad ett av öns största järnåldersgravfält, vid Sandby och Triberga ringformiga flatmarksforborgar, den förra Ölands enda fornborg med strandläge, spridda husgrunder, gravfält och gravar. Ett flertal stora radbyar i laga läge med malmbebyggelse. En av Ölands största och bäst bevarade malmar ligger vid Hulterstads kyrkby, som också innehåller ett sockencentrum. Gårdsbyggnader från 1700- och 1800-talen i Frösslunda alvarby.

Referenser:

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningsmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Albrunna - Vickleby

Områdeskod: 84008005

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 036 87 m fl.
Topografiska kartan: 036 Kristianopel NO

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 78, 80, 81, Friluftsliv F 12 samt NRL 3:1.

Skydd

- § Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)
- § Kungörelse med föreskrifter om offentliga byggnadsväsendet
- § Förordning om förvaltning av kyrklig jord
- § Begravningskungörelsen
- § Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet.

Åtgärdsförslag

- Vård av fornlämningsområdena.
- Eventuell ny bebyggelse bör endast tillkomma i anslutning till befintlig bebyggelsegrupp.
- Eventuell ny bebyggelse skall anpassas till lokal byggnadstradition.

Områdesbeskrivning

Området sträcker sig utmed västra landsvägen från Albrunna tre mil norrut till Vickleby. Landskapet är öppet och består av odlings- och betesmarker. Lövträdungar och enstaka tallplanteringar förekommer. Hela området karaktäriseras av ett ålderdomligt, fornlämningsrikt kulturlandskap.

På alvarmark, ca 1 km öster om Gårdstorp/Perstorp, ligger ett omfattande fornlämningsområde med bl a ca 20 husgrunder (kämpagravar) i koncentrationer med tillhörande vidsträckta stensträngssystem (brötlar).

På landborgskrönet, från Klinta by i norr, förbi Gettlinge by och vidare söderut mot Perstorp/Gårdstorp ligger Gettlinge gravfält, ca 1400 x 50 M, omfattande ca 315 gravar. Gravfältet består av högar, skeppssättningar, på olika sätt arrangerade stenar, försänkningar över varandra lappande gravar, kistor m m.

I trädgården till den sydligaste gården i Alvlösa står en mindre runsten lutad mot en stenmur.

På västra landborgskrönet, ca 300 meter väster om västra landsvägen strax söder om gårdarna i Lilla Smedby, finns de synliga resterna efter ett tidigare sammanhängande gravfältskomplex med bl a hällkistor och resta stenar. Alldeles norr om dessa fornlämningar finns ett större grustag.

Ca 0,5 km söder om Smedby kyrka, intill landsvägen, ligger bl a ett par stensättningar och ett gravröse - Smedby hög.

På landborgskrönet, mellan byn Bjärby och västra landsvägen, finns ett större gravfält omfattande ca 20 synliga fornlämningar. Det är dels rektangulära stensättningar, dels resta och kullfallna bautastenar. Delar av gravfältsområdet har nyttjats som grustäkt.

Mitt emot Kastlösa kyrka, öster om landsvägen, finns bl a en hällkista under falt mark samt en ornerad, rest sten med versinskription från 1885. Ute på alvaret, ca 1 km öster om byn Lunda, ligger ett gravfält omfattande ca 15 runda stensättningar.

Intill landsvägen vid Bredinge malm finns några resta stenar och en domarring utgörande de synliga resterna efter ett sammanhängande gravfältskomplex på landborgskrönet.

Alvarmarken mellan Bredinge malm och Stora Dalby är fornlämningsrik. Lämningarna består i första hand av större och mindre gravfält. En knapp km norr om Stora Dalby, på betesmark, och ca 300 meter öster om byn, på alvarmark, finns ett stort gravfält, 370 x 260 m, innehållande 180 fornlämningar vanligen runda stensättningar. Väster om detta finns mycket stora stensättningar upp till 35 m diameter. Omedelbart söder om gravfältet är 10 husgrunder med stensträngssystem.

Ca 500 meter söder om Södra Bårby ligger en av öns märkligaste fornborg. Den består av en halvcirkelformad vall åt öster. Åt väster har den 20 meter höga klippbranten i landborgen utgjort ett naturligt försvar.

På landborgskrönet sträcker sig rester av ett tidigare mer eller mindre sammanhängande gravfältskomplex med de synliga delarna bestående av resta stenar, runda flacka stensättningar och domarringar. Ca 500 meter norr om Mysinge by, intill landsvägen, ligger en av Ölands största bronsåldershögar - Mysinge hög.

Utmed landborgskrönet efter landsvägen sträcker sig förhistoriska, mer eller mindre sammanhängande, gravfältskomplex om flera kilometers längd. De synliga delarna av dessa gravfält utgörs av ett mycket stort antal resta och kullfallna stenar och flisor, runda och rektangulära stensättningar. En av de största gravhögarna Gyngre hög är belägen ca 300 meter sydost om Gyngre by. Högen mäter 19 meter i diameter och är ca 2,25 meter hög. Vid Resmo bytomts västra gräns ligger en i äldre tider omtalad källa - "Resmo källa".

Strax söder om Mysinge by ligger Resmo gånggrifter; ett antal gravanläggningar från yngre stenåldern. De är unika för Öland och de enda förekommande i östsverige.

En knapp kilometer norr om byn, utmed landsvägen på landborgskrönet, finns de synliga resterna efter ett sammanhängande gravfältskomplex med bl a resta stenar, hällkista och stensättningar. Ett större sammanhängande gravfält ligger utmed landsvägen, ca 1 kilometer söder om Lilla Vickleby gård. Det utgörs av ett stort antal runda stensättningar, resta stenar och kantställda kalkstenshällar.

Albrunnas gårdsbebyggelse ligger öster om landsvägen. Ladulängorna är genomgående uppförda i kalksten. Dessa ligger dels med gavlarna mot vägen, dels parallellt med vägen.

Albrunna har en mycket omfattande malmbebyggelse som sträcker sig norrut från byn. Närmast byn består den av, äldre stugbebyggelse, längre norrut ligger fastigheterna i dubbla rader mot Kalmarsund. Här finns starka inslag av mycket välbevarad, småskalig villabebyggelse från 1920-talet. Malmbebyggelsen ligger utefter landsvägens bågiga sidor. Till de äldsta fastigheterna här små ekonomibyggnader i kalksten, oftast vinkelställda mot vägen. Flertalet av dessa fastigheter är uppförda som arbetarbostäder/ egna hem åt anställda på cementfabriken i Degerhamn.

Ölands alunbruk grundlades 1804. En omfattande brytning av alunskiffer pågick här fram till slutet av 1880-talet, då bruket inkorporerades med Ölands Cement AB. Bruksmiljön är i stort sett intakt bevarad med bruksgata med f d arbetarbostäder, ruinen av själva fabriken med bevarad hög kalkstensskorsten, vattenkvarn, smedja, ekonomibebyggelse m m. Inom hela området finns lämningar efter alunbrytningen i form av dagbrott och stora slagghögar. Flertalet byggnader inom området är uppförda under 1800-talets första hälft.

Perstorp består av två gårdar belägna på landborgschrönet, öster om landsvägen. Manbyggningarna vetter mot landsvägen med inhägnade trädgårdar mellan vägen och gårdsbebyggelsen. Manbyggningarna är av salstyp, uppförda kring sekelskiftet. De är exteriört välbevarade. Söder om byn intill vägen, finns mycket välbevarande malmbebyggelse.

Mitt emot Perstorp, ett 50-tal meter väster om landvägen i landborgsslutningen, ligger byn Gårdstorp. Gårdarnas ladulängor är vända mot bygatan och landsvägen. De är genomgående mycket välbevarade, uppförda i kalksten som vitputsats och delvis sammanbyggda med varandra. I byn finns flera gårdsanläggningar och enskild bebyggelse av stort intresse. Manbyggningarna är exteriört välbevarade en- och tvåvåningshus. I byns norra del ligger det f d komministerbostället med stort bostadshus i villastil uppfört 1925. Gårdarna i byns norra del har kalkstensinhägnade lahagar framför ladorna.

Getlinge by ligger omedelbart nedanför landborgschrönet, ej synlig från landsvägen. Bygatan har förlängningar i söder och norr upp till västra landsvägen. Lövskogsvegetation närmast gårdarna och utefter bygatan i öster. Gårdarnas ladulängor ligger mot bygatan. De är genomgående uppförda i kalksten som gråputsats. I byn finns flera mycket välbevarade gårdsanläggningar. Flertalet manbyggningar är tvåvåningshus av parstugutyp. Den nordligaste gården står öde. I byns mitt finns ett par ödetomter.

Smedby kyrka är nyuppförd 1852. Den gamla kyrkan var en av Ölands minsta medeltidskyrkor. Prästgården är belägen strax väster om kyrkan, ett par hundra meter öster om de ovan beskrivna gårdarna i Stora Smedby. Gårdsanläggningen är mycket välbevarad med vitputsade kalkstenslängor och rödfärgad huvudbyggnad under brutet tak, uppförd omkring 1845. Norr om kyrkan ligger det gamla skolhuset, exteriört mycket välbevarat.

Mellan Smedby kyrka och västra landsvägen går en mindre körväg parallellt med landsvägen. Utefter denna väg ligger ett antal mycket välbevarade malmfastigheter, vilka ursprungligen har legat på lotter tillhörande de olika byarna i socknen. Denna bebyggelsekoncentration kallas Djupdal. Bebyggelsen utgörs av mindre stugor från 1800-talet. Flera av dessa är uppförda med halva huset i trä (bostadsdelen) och den andra halvan i kalksten (bod). De små tomterna inhägnas av lagda kalkstensmurar. Till flera av fastigheterna här småskalig ekonomibebyggelse i kalksten.

Gårdsanläggningarna i Stora Smedby mellan Smedby kyrka och den nedre kustvägen är genomgående mycket välbevarade. Den största gården, belägen norr om denna väg, är närmast att betrakta som en mindre herrgårdsanläggning med något åtskiljd man- och fägård. Huvudbyggnaden är en salsbyggnad under brutet tak. Den är uppförd kring 1860 och flyttad hit från Beijershamn.

Ladulängorna är huvudsakligen uppförda i grå- eller vitputsad kalksten. Kring mangården finns en äldre, högvuxen almplantering. Intill vägen finns här också en äldre pilplantering. Ytterligare något västerut, närmare kustvägen, finns ett par mycket välbevarade malmfastigheter.

Alvlösa består av ett par gårdar, belägna intill västra landsvägen, norr om den ovan beskrivna malmbebyggelsen. Gårdsanläggningarna är mycket välbevarade med äldre ekonomibebyggelse i gråputsad kalksten.

Övra Västerstad är belägen vid kustvägen Bjärby-Degerhamr, med fri sikt mot Kalmarsund. Mittemot byns största gård, Västerstads g-rd, finns en körväg upp genom Råxskogen där arbetarbostäder tillhörande Västerstads gård ligger. Byns egentliga bygata ligger ca 50 meter väster om landsvägen och parallellt med denna. Gårdsbebyggelsen ligger huvudsakligen väster om bygatan. Ladulängorna är uppförda i gråputsad kalksten och trä. De är delvis sammanbyggda.

Västerstads gård har välbevarad storskalig ekonomibebyggelse i gråputsad kalksten på ömse sidor av bygatan. Delar av denna bebyggelse är uppförd under 1700-talet. Manbyggnaden är en stor salsbyggnad från 1823, exteriört och interiört mycket välbevarad. Huset är uppfört under brutet tak. Hela gården har närmast karaktären av mindre herrgårdsanläggning med något åtskiljd man- och fägård. Arbetarbostäderna, tre rödfärgade hus, är exteriört välbevarade.

Bjärby är belägen alldeles nedanför landborgskrönet, i sluttningen ca 100 meter väster om västra landsvägen. Gårdarna är belägna väster om bygatan med ladulängor i grå eller vitputsad kalksten mot denna. Öster om bygatan finns ytterligare ett par gårdsanläggningar samt ett par bostadsfastigheter. Flertalet gårdsanläggningar är mycket välbevarade, där framför allt fägårdsbebyggelsen ger ett ålderdomligt intryck. Manbyggnaderna är genomgående stora, dels tvåvåningshus av parstugutyp, dels salsbyggnader från 1800-talets senare del under brutet tak eller sadeltak.

Strax öster om byn uppe vid landsvägen, ligger byns malm med mycket välbevarad stugbebyggelse från 1800-talet. Till flera av dessa malmfastigheter hör småskalig ekonomibebyggelse i kalksten. Ytterligare norr om byn, öster om landsvägen, finns välbevarad malmbebyggelse. Dessa fastigheter ligger på den s k Gripmanstakten.

Kastlösa by omges av ett öppet åkerlandskap med kraftig lövträd- och buskvegetation i ägo gränserna. Från landsvägen förbi prästgården ned till byn leder en mycket vacker allé. Bygatorna kantas av stenmurar och lövträdvegetation. Utefter västra landsvägen finns lövträd och buskar samt häckar som inhägnar flera av trädgårdarna. Byn är en av Ölands största byar med genomgående mycket välbevarade gårdsanläggningar. Flera av mangårdsbyggnaderna är närmast herrgårdsliknande, uppförda som stora salsbyggnader under brutet tak eller sadeltak. Ett par manbyggnader är uppförda i två våningar. Ladulängorna, vanligen belägna mot bygatan, är genomgående uppförda i kalksten som grå- eller vitputsats. De är delvis sammanbyggda.

I byns sydöstra del finns ett antal helt nyuppförda bostadsfastigheter. Här finns också ett par välbevarade stugor av malmtyp. Till ett par av gårdarna hör särskilda arbetarbostäder, uppförda för 2-3 familjer.

Kastlösa kyrka nyuppfördes 1855 i empirestil. Prästgården är belägen alldeles nordväst om kyrkan. Den har välbevarade ladulängor uppförda i kalksten. Huvudbyggnaden är uppförd under brutet tak och nyttjas idag som kursgård.

Bebyggelsen i Kastlösa samhälle ligger utmed landsvägen. Norr och söder om kyrkan är den till största delen av malmkaraktär. Här finns mycket välbevarad stug- och villabebyggelse från hela 1800-talet och 1900-talets första årtionden. De i regel små tomterna inhägnas av häckar och kalkstensmurar. Till flera av fastigheterna hör små ekonomibyggnader i kalksten oftast vinkelställda med gavlarna mot vägen. I samhället ligger bl a en handelsbod.

Skolan är belägen mitt emot kyrkan och avtagsvägen ned till Kastlösa by. Det är en stor, rödfärgad byggnad, uppförd kring 1920. Intill står småskolehuset, byggt vid ungefär samma tid.

Alldeles norr om Kastlösa samhälle ligger Lilla Dalby. Den består av välbevarade gårdsanläggningar med vitputsade kalkstenslängor närmast vägen.

Byn Lunda är belägen på Stora Alvarets västra utkant, ca 2 kilometer öster om västra landsvägen. Uppfarten har, närmast byn, en alléplantering av bl a björk och pil. Byn ligger i nord-sydlig sträckning med gårdarna belägna öster om bygatan. Bygatan kantas av kalkstensmurar och häckar mot gårdarna samt lövträd och buskar. Manbyggningarna är vända mot bygatan med en liten inhägnad fruktträdgård mellan gatan och gårdens bebyggelse. I byn finns bl a en ålderdomlig parstuga i två våningar. Fägårdsbebyggelsen är genomgående uppförd i kalksten, ofta gråputsad. Ladulängorna, delvis sammanbyggda, ligger mot öster och är i regel ej direkt synliga från bygatan.

Alldeles nordöst om byn, på alvarmark, ligger byns malm med exteriört mycket välbevarad stugbebyggelse från 1800-talet. Till dessa fastigheter hör små ekonomibyggnader i kalksten. Tomterna inhägnas av kalkstensmurar.

Stora Dalby omges i väster av alvarmark, i norr, öster och söder av åkermarker. Bygatan är slingrande och lummig med lövträd och buskar intill gårdarna. Samtliga gårdar i byn har mycket välbevarade gårdsanläggningar. Ekonomibebyggelsen är genomgående uppförd i kalksten som gråputsats. Byn är närmast att betrakta som en klungby med radbykarktär i byns södra del. Manbyggningarna är dels mycket välbevarade tvåvåningshus av parstugu- eller salstyp, dels envåningshus av salstyp. Flera av gårdarna har ålderdomliga sidobyggnader i kalksten.

Bredinge by är belägen i landborgsbranten, ett par hundra meter väster om västra landsvägen och nås via en liten avfartsväg med alléplantering från denna. Bygatan är något slingrande och kantas av kalkstensmurar, lövträd och buskar. Ett par av byns gårdar har mycket stora kastanjeträd som vårdträd på mangårdarna. Byn är långsträckt med flera mycket välbevarade gårdsanläggningar. Mot bygatan ligger fägårdsbebyggelsen, ofta med sidolängornas gavlar mot gatan. Ladulängorna är uppförda i vitputsad kalksten. Manbyggningarna är genomgående envånings parstugor och salsbyggnader under sadeltak. Sidobyggnaderna är i regel uppförda i kalksten. I byns norra del finns en mycket välbevarad manbyggnad i två våningar.

Byn är uppdelad i två delar, Norra och Södra Bredinge. I byns norra del ligger gårdarna väster om bygatan. I den södra delen öster om bygatan.

Väster om Bredinge by, på ömse sidor av västra landsvägen, finns en omfattande malmbebyggelse bestående av ett stort antal stugor från hela 1800-talet och 1900-talets första årtionden. Flera av stugorna är ryggåsstugor där halva huset (bostadsdelen) är uppfört i panelat skiftesverk och den andra delen (bodutrymme) i vitputsad kalksten. Till flera av dessa fastigheter hör små ekonomibyggnader, huvudsakligen uppförda i kalksten och vinkelställda mot bostadshusen. De små tomterna inhägnas av väl lagda kalkstensmurar med kastanjeträd och andra lövträd mot vägen.

Norra Bårby är en radby belägen i landborgsslutningen, ett par hundra meter väster om västra landsvägen. Byn har malmbebyggelse uppe vid landsvägen med Stora Alvaret omedelbart åt öster. Byn består av ett par välbevarade gårdsanläggningar, något skilda från varandra. Gårdarna har exteriört intakta ladulängor i kalksten mot öster.

Södra Bårby är en radby belägen i landborgsslutningen, ett par hundra meter väster om västra landsvägen. Byn har malmbebyggelse uppe vid landsvägen med Stora Alvaret omedelbart åt öster. I byns norra del ligger gårdsbebyggelsen i huvudsak koncentrerad utefter den något slingrande bygatans västra sida. I den södra delen utmed bygatans östra sida. I byn finns flera mycket välbevarade gårdsanläggningar, helt kringbyggda med koncentrerad bebyggelse, och ladulängor i kalksten vanligen oputsade, mot bygatan. Sidobyggnaderna är i regel exteriört välbevarade byggnader i putsad kalksten. Byn drabbades av brand på 1960-talet då flera ekonomibyggnader brann ned.

Bengtstorp är en radby belägen i landborgsslutningen, ett par hundra meter väster om västra landsvägen. Byn har malmbebyggelse uppe vid landsvägen med Stora Alvaret omedelbart åt öster. Består av två mycket välbevarade gårdsanläggningar med kalkstenslängor mot nedfartsvägen till Mörbylånga.

Mysinge är en radby belägen i landborgsslutningen, ett par hundra meter väster om västra landsvägen. Utmed bygatan finns en uppbyggnad av kalkstensmurar mot öster, närmast som en terrassering i landborgsslutningen. Byn har malmbebyggelse uppe vid landsvägen med Stora Alvaret omedelbart åt öster. Gårdsanläggningarna är belägna utmed bygatans västra sida med sammanbyggda ladulängor i kalksten och trä. I byn finns flera mycket välbevarade gårdsanläggningar samt enskild bebyggelse av intresse. På flera av gårdarna finns exteriört intakta sidobyggnader i kalksten. I byns södra del, vid uppfarten till landsvägen, finns ett par mindre bostadshus.

Gynge by ligger i landborgsslutningen, ca 300 meter väster om västra landsvägen. Byn är belägen endast ca 50 meter söder om Resmo bys sydligaste gård. Vägen mellan byarna kantas av askträd. Gårdarna är belägna mot väster med ladulängorna, huvudsakligen uppförda i kalksten, mot bygatan. Även öster om bygatan finns viss ekonomibebyggelse. Några mangårdar ligger direkt mot bygatan, inhägnade av kalkstensmurar.

Resmo by ligger i landborgsslutningen, ca 300 meter väster om västra landsvägen. Gårdarna i byn är belägna öster om bygatan med flertalet manbyggningar parallellt liggande mot densamma. Ett par av gårdarna har sina mangårdar belägna på bygatans andra sida. En mindre bygata finns också efter gårdarnas ladulängor i öster. Ekonomibebyggelsen samt flertalet sidobyggnader är till största delen uppförda i kalksten. Byns sydligast belägna gård är den f d prästgården, idag församlingshem, med mycket välbevarad gårdsanläggning. Huvudbyggnaden är ett stort, rödfärgat tvåvåningshus, uppfört kring sekelskiftet 1800. Mot bygatan ligger en lada i skiftesverk under vasstak.

Resmo malm omfattas av den småskaliga bebyggelsen kring kyrkan och utefter västra landsvägen söderut där ett par mindre bygator finns parallellt med landsvägen. Närmast kyrkan består bebyggelsen av, dels välbevarade salsbyggnader, dels ren stugbebyggelse; enkelstugor, parstugor samt ett par mindre tvåvåningshus. Till flera av dessa malmfastigheter hör små uthusbyggnader i kalksten, oftast vinkelställda mot bostadshuset och med gaveln mot vägen. Tomterna är i regel små och inhägnas av väl lagda kalkstensmurar.

Resmo kyrka är belägen på landsborgskrönet, intill västra landsvägen. Den är en av de bäst bevarade medeltidskyrkorna på Öland, uppförd under 1100- och 1200-talen. 1826 genomfördes en ombyggnad och restaurering, varvid bl a den nuvarande lanterninen kom till.

I Stora Vickleby är gårdsanläggningarna spridda längs den ca 500 meter långa bygatan. Flertalet manbyggningar ligger vända direkt mot vägen. Det är dels tvåvåningshus, salsbyggnader och parstugor uppförda under 1800-talets första årtionden, dels envåningshus av salstyp under sadel eller brutet tak uppförda kring 1800-talets mitt. De är genomgående exteriört välbevarade. Många av dessa byggnader är idag avstyckade från stamfastigheterna. Bl a köptes flera av gårdarna upp av Sockerbolaget på 1930-talet. I f d manbyggningar inryms också Carl Malmstens Capellagården, en konditoriservering m m. Vid bygatan ligger också en handelsbod. Mellan gårdarna, vid byns norra nedfart samt söderut mot prästgården, ligger ett stort antal malmställena. Flertalet är exteriört välbevarade stugor med tillhörande småskalig ekonomibebyggelse i kalksten. Några av dessa malmstugor är uppförda i skiftesverk på hög källarfot i kalksten. Tomterna inhägnas vanligen av väl lagda kalkstensmurar. Här finns också ett par relativt nyuppförda fritidshus samt i byns norra del ett par villor från 1930-talet. Även utmed västra landsvägen finns flera välbevarade malmstugor. Här ligger också byns kvarnbacke med sex stubbkvarnar på rad samt några välbevarade kalkstenskällare.

Alldeles norr om kyrkan ligger den f d folkskolan, uppförd 1894 och ombyggd på 1920-talet. Byggnaden fungerar idag som försäljningslokal för Capellagården.

Prästgården är belägen vid bygatans södra mynning nedanför kyrkan. Gårdsanläggningen är välbevarad. Manbyggningen är uppförd i två våningar 1819 med utbyggd veranda från sekelskiftet. Där finns också två flygelbyggnader i kalksten.

Lilla Vickleby nås via en nedfartsväg från landsvägen. Utmed gårdsgatan finns planterade pilar och andra lövträd. Den välbevarade gårdsanläggningen är belägen i landsborgsslutningen. En kalkstenskällare samt en fastighet av malmtyp ligger öster om gården.

Vickleby kyrka är belägen på landborgskrönet. Den är ursprunglingen uppförd på 1100-talet. Sjäova tornet tillkom på 1200-talet. Kyrkan byggdes om kraftigt 1759 och 1778. Det ursprungliga sadeltaket på tornet ersattes 1818 av den nuvarande lanterninem.

Sammanfattning

Motivering: Öppet odlingslandskap med lång kontinuitet och differentierat näringsfång längs västra landborgen med fornlämningsmiljöer och radbyar med malmbebyggelse från 1800- och 1900-talen. Sockencentrum med medeltida kyrkor.

Uttryck för riksintresset: Bland närmare 550 fornlämningar märks främst gånggrifter vid Resmo, stora högar och röse från bronsålder vid bla Mysinge resp öns enda klintborg i Bårby, stora och varierade gravfält vid Gettlinge och Stora Dalby, husgrundskoncentrationer i Södra Möckleby och Stora Dalby med stora stensträngssystem. Ett tiotal välbevarade radbyar. Gårdsbebyggelse i Kastlösa by och Stora Dalby samt Smedby sockensentrum med bla fd skola och det herrgårdspräglade Stora Smedby. Lämningar efter Ölands alunbruk vid Albrunn, grundlagt 1804. Ursprunglig bruksmiljö med fabriksruiner samt lämningar efter alunbrytning i form av dagbrott och stora slagghögar. Naturhamn för fisket och utskeppning av alun.

Referenser:

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningsmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Gräsgård - Segerstad

Områdeskod: 84010004

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan:
Topografiska kartan: 036 NO

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 66, N 78 samt NRL 3:1, 2 och 3.

Skydd

§ Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)

§ Kungörelse med föreskrifter om offentliga byggnadsväsendet

§ Förordning om förvaltning av kyrklig jord

§ Begravningskungörelsen

§ Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet.

Åtgärdsförslag

- Eventuell ny bebyggelse bör endast tillkomma i anslutning till redan befintlig bebyggelsegrupp och skall anpassas till lokal byggriadstraditioni.
- Äldre vägsträckning bibehålles.
- Fornlämningsområdena vårdas.

Områdesbeskrivning

Landskapet i området är helt öppet med Stora Alvaret åt väster och öppna åker- och betesmarker ned mot Östersjön i öster. Inne i byarna finns viss lövträds- och buskvegetation som ger lummighet åt bygatorna.

På den sk Vårdkasetäkten norr om Torngård utefter landsvägen ligger ett av Ölands största gravfält, 800 x 43 m, omfattande 285 fornlämningar. Flertalet anläggningar utgörs av runda stensättningar. På gravfältet finns ett stort antal resta flisar av varierande storlek, vilket här ger en särskilt monumental prägel åt hela miljön. Alldeles norr om Seby, öster om landsvägen, står Ölands högsta runsten, ca tre meter hög. En kilometer norr om Träby ligger, omgiven av alvarmark, *Träby borg*. Den består av tre sammanbyggda ringborgar. I den nord-östligaste belägna av dessa kan man urskilja husgrunder som utgår radiellt från borgmuren. Ett par hundra meter sydost om borgen ligger ett gravfält med ca 10 synliga runda stensättningar.

Bebyggelsen i *Mellstaby* och kring Gräsgårds kyrka ligger utmed östra landsvägen. Mellan landsvägen och Gräsgård kyrka finns en liten allé av planterade almar. Gårdarna i Mellstaby har

manbyggnaderna vända mot vägen. Uthuslängor och ladugårdar är uppförda i kalksten. Mellan själva byn och kyrkan finns villabebyggelse från 1920-40-talen. Väster om landsvägen ligger några bostadshus av malmtyp. En knapp kilometer väster om byn ligger Ölands Gräsgårds f d järnvägsstation.

I *Gräsgård*, norr om kyrkan ligger ett par stora gårdsanläggningar med ladulängor i kalksten mot vägen. Omedelbart söder om kyrkan ligger prästgården med tillhörande äldre ekonomibebyggelse i kalksten. Själva manbyggnaden är uppförd 1872. Strax söder om kyrkan ligger den f d folkskolan från 1903-04.

Gräsgårds kyrka, med undantag för tornet, är uppförd 1823. Torriet är medeltida, byggt på 1100-talet, och kröns av en spetsig tornspira från 1884, då kyrkan genomgick en fullständig renovering.

Gräsgårds hamn nås via en avtagsväg från Gammalsby. Den är belägen ca 1 km från östra landsvägen. Landskapet mellan byn och hamnen är öppet, vilket gör den synlig på flera kilometers håll. Bebyggelsen består av ett stort antal sjöbodar, väl koncentrerade kring själva hamnanläggningen. De bäst bevarade bodarna ligger ute på själva piren som sluter hamnen och där fiskebåtarna har sina kajplatser.

Gammalsby sträcker sig utmed östra landsvägen med gårdsanläggningarna väster om vägen, med undantag för en gård i byns norra del. Flertalet manbyggningar ligger ända mot vägen med trädgård eller lahage mellan vägen och respektive gård. Ladulängorna är genomgående uppförda i kalksten. Strax sydväst om byn ligger flera små, välbevarade villor, uppförda på 1920-talet i tidstypisk stil. Villorna ligger på rad i nord-sydlig sträckning, väl synliga från landsvägen ned mot Mellstaby.

I *Seby* leder från landsvägen en mindre körväg, kantad av stenmurar, till respektive gård. I byn finns flera välbevarade gårdsanläggningar. Här finns bl a några mycket välbevarade tvåvånings manbyggningar av parstugutyp. Flertalet ladulängor är uppförda i kalksten.

Utmed landsvägen, parallellt med gårdarna, ligger malmen med mycket välbevarad stugbebyggelse från 1800-talet. Här finns också en liten verkstad och en smedja. Även norr om finns några mindre byggnader av malmtyp.

I *Torngård* består bebyggelsen av ett par gårdsanläggningar samt några bostadsfastigheter som ligger på ömse sidor av östra landsvägen intill avtagsvägen mot S Möckleby och Degerhamn. Den nordligast belägna gården är närmast att betrakta som en mindre herrgårdsanläggning med väl åtskiljd man- och fägård. Gårdarnas uthuslängor är uppförda i kalksten. Söder om gårdarna ligger ett f d mejeri, en lanthandel, ett värdshus och en församlingslokal. Här finns också några bostadshus från 1930-40-talen. Vid vägskälet finns malmbebyggelse delvis välbevarad.

Övra Segerstad är belägen intill östra landsvägen med gårdsbebyggelse på ömse sidor av denna. Flertalet mangårdsbyggningar ligger vända mot bygatan/vägen. Dessa är dels exteriört välbevarade tvåvåningshus från 1800~ talets mitt, dels ett par modernare envåningshus. Ladulängorna är genomgående uppförda i kalksten och ger ett ålderdomligt intryck.

Öster om byn, ute på alvaret, ligger byns malm med en relativt omfattande stugbebyggelse från 1800-talet och 1900-talets börjare. Några stugor är uppförda med halva huset i kalksten och den andra delen i trä. Längst ut mot alvaret ligger den f d järnvägsstationen, fortfarande exteriört välbevarad. Till flera av fastigheterna hör små ekonomibygnader i kalksten, ofta vinkelställda mot bostadshuset vilket här ger ett intryck av små miniatyrgårdar.

Nedra Segerstad är belägen ett par hundra meter öster om landsvägen. Byn har något spridd bebyggelse, där ett par av gårdsanläggningarna är välbevarade. Alldeles söder om byn ligger malmen med flera låga ryggåsstugor, uppförda oå 1800-talet.

Segerstads kyrka nyuppfördes 1839, då den gamla 1100-talskyrkan revs. Den är en av Ölands minsta kyrkor.

Prästgården är belägen alldeles söder om kyrkan. Det är en stor mycket välbevarad gårdsanläggning med ekonomibyggnader uppförda i kalksten. Huvudbyggnaden är byggd 1796 och påbyggd med en andra våning på 1860-talet.

Norr om kyrkan finns ett par villafastigheter uppförda på 1920-30-talen. Här finns också en lärarbostad från 1949. Intill kyrkogården ligger den f d sockenskolan uppförd 1851.

Träby är en ensligt belägen alvarby som består av fyra gårdsanläggningar med manbyggningarna vända mot bygatan i väster. Manbyggningarna är salsbyggnader, exteriört välbevarade, uppförda vid 1800-talets slut. Mellan mangårdarna och bygatan ligger kalkstensmursinhägnade trädgårdar. Ladulängorna vetter mot alvarmark i öster. De är uppförda i oputsad eller gråputsad kalksten, delvis sammanbyggda med varandra..

Solberga är en alvarby med gårdarna oregelbundet belägna på ömse sidor av vägen/bygatan med dels äldre ekonomibebyggelse i kalksten, dels marigårdsbebyggelse mot vägen. Ett par av gårdsanläggningarna är mycket välbevarade. Manbyggningarna är dels salsbyggnader, dels ett par tvåvåningshus belägna norr om vägen, uppförda före 1850. De är genomgående exteriört intakta. Mitt inne i byn, vid uppfartsvägen mot Träby, samt strax väster om byn, ligger mycket välbevarad malmbebyggelse. Det är dels stugbebyggelse från 1800-talet, dels en mindre villa från 1920-talet samt ett nyuppfört bostadshus. Till flera av dessa malmfastigheter här små ekonomibyggnader i kalksten.

Flertalet manbyggningar i *Kvinnsgården* är vända mot bygatan i öster. De flesta är mindre salsbyggnader, några på hög stenfot, uppförda under 1800-talets senare del. Ladulängor och övriga ekonomibyggnader är uppförda i kalksten och vända mot Stora Alvaret i öster. Ett par ladulängor är vända mot bygatan och har dösa hörn. Bygatan kantas av planterade lövträd. Flera av mangårdarna inhägnas av väl lagda kalkstensmurar.

Sammanfattning

Öppet odlingslandskap med bebyggelse och odling från förhistorisk tid till nutid

Radbyar i laga läge och med järnåldersgravfält. Malmbebyggelse. Sammanhållen bebyggelsemiljö kring Gräsgårds kyrka med sockencentrum. Ett av landskapets största gravfält från järnåldern med runda stensättningar och ett stort antal resta gravflisor. Genomförda skiften kan avläsas genom den struktur stenmurarna ger landskapet.

Referenser:

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Ås

Områdeskod: 84012001

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 036 67 (605) m. fl.
Topografiska kartan: 036 Kristianopel NO

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 66, N 83, Friluftsliv F 13, samt NRL 3:1,2 och 3.

Skydd

- § Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)
- § Kungörelse med föreskrifter om offentliga byggnadsväsendet
- § Förordning om förvaltning av kyrklig jord
- § Begravningskungörelsen
- § Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet.
- Exploatering

Åtgärdsförslag

- Eventuell ny bebyggelse bör endast tillkomma i anslutning till redan befintlig bebyggelsegrupp och skall anpassas till lokal byggnadstradition.
- Befintligt vägnät bibehålles.
- Landskapet hålls öppet genom fortsatt hävd.

Områdesbeskrivning

Alvarmark samt vidsträckta strand- och betesängar i väster bevuxna med främst enbuskar och ölandstök, i öster och söder endast gräsbevuxna. Områdets centrala del domineras av Ottenbylund, en större ek-björkskog.

Karl X Gustafs mur började uppföras 1653 och skiljer Ottenby kungsgårds marker från den övriga kronoallmäningen. Byggnadsminnesmärke 1935-01-25. Strax norr om Karl X Gustafs mur finns två gravfält om ca 70 fornlämningar, däribland en rest kalkstenshäll, 3,7 m hög, "Långa Maja". Ett mycket stort gravfältskomplex sträcker sig norrut från Ottenby gård. Ett av gravfälten hör till de största på Öland och består av ca 250 fornlämningar). Detta gravfält omfattar talrika högar och bildar genom sitt läge vid stranden av Kalmarsund ett av öns magnifikaste utsikter. I sjömarken söder om Ottenby gård finns spridda gravanläggningar samt ett par mindre gravfält med synliga högar och stensättningar. Här finns också ett par husgrunder av kämpagravtyp. Intill vägen står ett par resta flisor "kungsstenarna". Norr om fyrplatsen finns ett vidsträckt husgrunds-område med ca 80 husgrunder samt ca 75 gropar, sannolikt grophus. Dessa anläggningar anses härröra från ett medeltida fiskecentrum. I närheten ligger Kyrkhamns kapellgrund samt Rosenkinds källa.

Ottenby kungsgård har anor från medeltiden. Huvudbyggnaden är uppförd 1804 efter ritningar av C F Sundvall. Flygelbyggnaderna är byggda i slutet av 1700-talet. Kring huvudbyggnaden finns spår efter en äldre parkanläggning. Byggnadsminnesmärke 1935-01-25.

Fyrtornet Långe Jan är uppfört 1784-85. Intill fyren ligger den f d fyrmästarebostaden, ytterligare ett par bostadshus samt uthus. Flera av dessa är uppförda i början av 1870-talet och ritade av arkitekt A T Gellerstedt. Byggnadsminnesmärke 1935-01-25.

Ås kyrka är uppförd under 1100-talet, försvarstornet omkring 1280. Kyrkan är Ölands enda bevarade östtornskyrka.

Näsby är belägen utmed östra landsvägen. Det är Ölands sydligaste belägna by och begränsas i söder av Karl X Gustafs mur. Byn är mycket långsträckt och bebyggelsekoncentrationen med gårdsanläggningar och malmbebyggelse mäter närmare två kilometer i längd. Söder om muren leder en allé av alm och ask (planterad på 1870-talet) ned mot Ås kyrka som har ett ensligt läge en knapp kilometer sydväst om byn.

Flertalet gårdar är belägna i byns norra del, öster om landsvägen, mer spridda gårdsanläggningar finns även längre söderut i byn. Mellan gårdarna, väster om landsvägen, finns en mycket omfattande bebyggelse av malmkaraktär. Nere vid Karl X Gustafs mur ligger dessa byggnader mycket tätt, på ömse sidor av vägen. Det är dels låga stugor från 1800-talet, dels små bostadshus och villor uppförda under 1900-talets första årtioriden. Till flera av dessa byggnader hör ekonomibyggnader i oputsad kalksten, vanligen med gavlarna mot landsvägen/bygatan. Gårdarnas ladulängor ligger i regel mot vägen, uppförda i kalksten, oftast putsade och murgrönsbevuxna. I byn finns också missionshus, och Ölands Järnvägars f d ändstation.

Ene-tri är belägen strax öster om östra landsvägen. Landsvägen har ny sträckning förbi byn. Bygatan (=gamla landsvägen) är slingrande och lummig med lövträdsvegetation intill gårdarna och utmed bygatan. Tvärs genom byn rinner en liten bäck som delar byn i två halvor med en ensamliggande gård i norr och övrig bebyggelse söder om bäcken. Byn drabbades av en förödande brand 1906, varvid bostadshusen och flera av ekonomibyggnaderna härjades svårt. Byn består av tre mycket välbevarade gårdsanläggningar med kraftigt murgrönsbevuxna ladulängor i putsad och oputsad kalksten på ömse sidor av bygatan. Gårdarnas fägårdar är helt flislagda. Manbyggningarna är av salstyp under sadeltak, uppförda efter branden 1906. I väster, mot landsvägen, ligger ett par mindre bostadshus av malmtyp. Ett hundratal meter söder om byn, intill gamla landsvägen, finns ytterligare ett par bostadshus.

Sammanfattning

Motivering: Gott exempel på statens etablering i rikspolitiskt gränsområde. Sydöländskt odlingslandskap präglad av lång kontinuitet och differentierat näringsfång.

Uttryck för riksintresset: Lämningar av Kyrkhamns fiske- och handelsplats med kapell-ruin från tidig medeltid till 1600-talets början, Sveabod. Omfattande och skiftande forn-lämningsmiljöer med mycket omfattande gravfältskomplex och husgrunder från järnålder. Ottenby kungsgård med medeltida anor och bebyggelse från 1700- och 1800-talen samt Karl X Gustafs mur. Sveriges högsta fyrtorn "Långe Jan" från slutet av 1700-talet och fyrplatsbebyggelse. Ås sockenkyrka med östtorn från 1100-talet med till hemmanet Prästtorpet hörande fossil åkermark samt byarna Näsby med malm och vägallé och Ene-tri med väl bevarad bebyggelse från 1906 med salsbyggnader och ladulängor i kalksten. I sydöst är naturesservatet Ottenbylund med ädellövskog och viltreservat.

Referenser:

<i>Postadress</i>	<i>Besöksadress</i>	<i>Telefon</i>	<i>E-post</i>
391 86 Kalmar	Malmbrogatan 6	Växel 0480-820 00	lansstyrelsen@h.lst.se www.h.lst.se

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningsmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Sebberneby

Områdeskod: 84012002

Kriterier: Fornlämningar

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 036 88 (601)
Topografiska kartan: 036 Kristianopel NO

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 78, samt NRL 3:1, 2 och 3.

Skydd

§ Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)

Hot

- Exploatering
- Igenväxning av landskapet.

Åtgärdsförslag

- Fornlämningsområdet vårdas.

Områdesbeskrivning

Husgrundsområde beläget på Alvaret. Området är 3 x 1 km och omfattar ca 30 husgrunder, 10 gravfält (sammanlagt 110 gravar) samt talrika stensträngar ibland uppdelade i fällor. Området torde ha utgjort en betydande bygd under äldre järnåldern och ha haft ett nära samband med Eketorps borg.

Sammanfattning

Motivering: En av de mest fullständiga fornlämningsmiljöerna i landet.

Uttryck för riksintresset: Fornlämningstråk på Alvaret med talrika husgrunder och gravfält samt stensträngar som ibland bildar fällor. Området har sannolikt samband med Eketorpsborg och har varit av stor betydelse under främst äldre järnålder.

Referenser:

- Fornlämningsmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Eketorps borg

Områdeskod: 84012003

Kriterier: Fornlämningar

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 036 88
Topografiska kartan: 036 Kristianopel NO

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 78, samt NRL 3:1, 2 och 3.

Skydd

§ Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)

§ Naturvårdslagen

Hot

- Ytterligare intrång i miljön får ej ske.
- Exploatering

Åtgärdsförslag

Områdesbeskrivning

Borgen ligger på alvaret, 1700 m från Östersjön. Man har kunnat urskilja tre bebyggelsefaser. Det äldsta stadiet, Eketorp I, 300-400 e Kr, var ganska kraftigt uttraderat av senare bebyggelsen. Borgen har en diameter av 57 m och innehöll 20 radiellt utlagda hus med gavlarna öppna mot ett centralt torg. När denna borg blivit för trång anlade man Eketorp II, 400-700 e Kr, som fick en diameter av 80 m. Borgen hade tre portar, nord- och sydport samt sjöport mot Ö. Husen är arrangerade i tre kvarter längs murens insida och med ett utbyggt mittkvarter. Fullbyggd innehöll borgen 53 hus, fördelade på tre kvarter längs borgmurens insida. Såväl boningshus som fähus har inrymts i borgen. På ruinerna av Eketorp II byggdes Eketorp III, 1000-1300 e Kr, upp. En yttre försvarsmur anlades utanför huvudmuren som samtidigt höjdes. På den yttre borggården mot söder lades eldfarlig verksamhet som t ex smedjor. Inne i själva borgen är planlösningen en annan. Syllstenar efter rader av liggstimmerlängor och bodar finns bevarade. Mellan husraderna fanns stenlagda gator och gränder som strålade samman mot ett centralt torg. Inom alla borgarna fanns en god brunn i östra delen. Källan var avgörande för lokaliseringen av borgen.

En rekonstruktion av borgen gjordes på grunderna av Eketorp II och anläggningen omfattar idag muren samt husgrunderna vilka uppförts till 3/4. Önskvärt med program för att lösa vissa frågor som här samman med turismen.

Sammanfattning

Motivering: Fornborgsmiljö med högt vetenskapligt och pedagogiskt värde.

Uttryck för riksintresset: Delvis rekonstruerad ringformig flatmarksborg i strategiskt läge vid Östersjön, ianspråktagen under tre olika perioder, 300-1200 e Kr. Sannolikt har den rika järnåldersbosättningen vid det närbelägna Sebbernebymiljön (se nr 2) samt ett rikt stråk norr om borgen med såväl talrika gravar på Alvaret som delvis borttagna järnåldersbosättningar i åkermarken ett samband med någon av borgens olika funktioner. På strandvall i öster är stensättningen Vårdbötet på vilken sannolikt en vårdkase har varit uppförd.

Referenser:

- Hagberg, U.E., Ur Med arkeologen Sverige runt. Öland. Stockholm 1980.
- Eketorp. Fortification and Settlement on Öland/Sweden. The Monument. Stockholm 1976.
- Eketorp. Fortification and Settlement on Öland/Sweden. The Setting. Stockholm 1979.

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Gråborg

Områdeskod: 84014016

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 046 69
Topografiska kartan: 046/047 Kalmar/Runsten NO/NV

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 73, Friluftsliv F10 samt NRL 3:1, 2 och 3.

Skydd

§ Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)

§ Naturvårdslagen

Hot

Åtgärdsförslag

- Ingen ytterligare bebyggelse bör tillkomma.
- Vårdplan finns för landskap/fornvård. Vårdas av Vitterhetsakademien.

Områdesbeskrivning

Gråborg är Ölands största fornborg belägen centralt i mittlandsskogen. Strax norr om borgen ligger ruinerna av det medeltida S:t Knuts kapell. Borgen består av en 4-7 meter hög ringmur, som innesluter en yta på 210 x 160 mete. Över porten i väster har ett medeltida valv slagits. Borgens inre är uppodlat och talrika lösfynd har insamlats. Liksom Eketorp tycks borgen ha flera bebyggelseperioder. Den bör ha anlagts under folkvandringstid och haft en omfattande användning under äldre medeltid. Ännu 1677 användes borgen vid kriget mot danskarna. I äldre akter kallas borgen för Backaborg eller Borg. År 1450, då Backaborg ägdes av Vadstena kloster, rapporteras att skatten tidigare utgått i två tunnor salt. Detta antyder att borgen under medeltiden haft karaktär av handelsplats, troligen i förening med någon administrativ funktion. Kyrkans namn, S:t Knuts, antyder kontakt med de danska Knutsgillena. Borgs by ägs sedan 1945 av Vitterhetsakademien. I de gamla ängs- och hagmarkerna utförs årligen vårdarbeten.

Sammanfattning

Motivering: Borgmiljö. Ölands största fornborg med strategisk placering i skyddat läge i mittlandsskogen.

Uttryck för riksintresset: Borgen är anlagd under järnålder och använd senast 1677. I ringmurens västra del finns ett medeltida portvalv. I området ingår även ruinerna av det medeltida S:t Knutskapellet, som markerar borgens betydelse som handelsplats. I angränsande område finns välhävda ängs- och hagmarker samt en hålväg, troligen av förhistoriskt ursprung.

Referenser:

<i>Postadress</i>	<i>Besöksadress</i>	<i>Telefon</i>	<i>E-post</i>
391 86 Kalmar	Malmbrogatan 6	Växel 0480-820 00	lansstyrelsen@h.lst.se www.h.lst.se

- Hagberg, U.E., I: Med arkeologen Sverige Runt. Öland. Stockholm 1980.
- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningsmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Algutsrum - Ryd

Områdeskod: 84014017

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 046 68
Topografiska kartan: 046/047 Kalmar/Runsten NO/NV

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 73, Friluftsliv F 10 samt NRL 3:1, 2 och 3.

Skydd

- § Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)
- § Kungörelse med föreskrifter om offentliga byggnadsväsendet
- § Förordning om förvaltning av kyrklig jord
- § Begravningskungörelsen
- § Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet.
- Ny bebyggelse på marknadsplanen.

Åtgärdsförslag

- Fornlämningsområdena vårdas.
- Marknadsbodarna vårdas och underhålls.
- Eventuell ny bebyggelse anpassas till befintlig.
- Äldre vägsträckningar bevaras.

Områdesbeskrivning

Området ligger strax öster om västra landsvägen i mittlandsskogens sydvästra del. Byarna omges av lövskog-, be vuxna betesmarker och öppna åkermarker.

Jordtorpsåsens fornlämningsområde är ca 2 kilometer långt, 200 meter brett och består av flera gravfält omfattande ca 150 synliga inläggningar. Fornlämningarna är belägna på en mäktig istidsbildning av morängrus.

Ca 2 kilometer nordöst om Övetorp ligger ett omfattande fornlämningsområde som sträcker sig vidare norrut mot Gillsättra by i Glömminge socken. Inom området finns ett stort antal husgrunder (kämpagravar) delvis i tydliga gårdskoncentrationer. Inom hela området finns också ett omfattande stensträngssystem.

Söder om Ryd, dels inne i den täta lövskogen och på ängsmark, dels efter vägen Ryd - Glömminge, finns ett stort (2,5 x 1 km) delvis sammanhängande fornlämningsområde. Det består av ett flertal husgrunder av kämpagravstyp liggande i större och mindre koncentrationer. Ett omfattande stensträngssystem binder samman dessa husgrundskoncentrationer.

På en åker alldeles öster om Västerbyn, står en stor monumental gravflisa.

Algutsrums kyrkby är belägen ca 300 meter öster om västra landsvägen (väg 136). Intill kyrkan ligger marknadsplatsen där två årliga marknader hålles. Här har marknader hållits regelbundet alltsedan 1700-talets mitt. På marknadsplatsen finns marknadsbodarna och sockenstuga från 1700-talets slut bevarade. Kring själva marknadstorget ligger stugbebyggelse från 1800-talet och 1900-talets början. Tidigare bodde här bl a flera hantverkare (skomakare, skräddare, snickare, målare m fl. Alldeles norr om kyrkan ligger handelsboden och vid torgets nordöstra del småskolan, uppförd 1850. Långhuset i Algutsrums kyrka är uppfört år 1877. Tornet är byggt 1864 och kröns av en hög lanternin.

Jordtorp är uppdelad i en nordlig och en sydlig hälft, väl skiljda från varandra. Det preciserade området avser den södra delen. Ladulängorna, flertalet uppförda i trä, är delvis sammanbyggda mot bygatan. I byn finns flera gårdsanläggningar och enskilda byggnader av intresse. Flertalet manbyggnader är uppförda under 1800-talets senare hälft. Bygatan kantas av stenmurar och stora lövträd.

Övetorp har närmast formen av en dubbel radby med ursprungligen två gårdar norr om och tre gårdar söder om bygatan. Flera av gårdsanläggningarna är välbevarade. Här finns också enskild bebyggelse av intresse. Bygatan kantas delvis av äldre hamlade pilar.

Gillsättra ligger utmed gamla häradsvägen Glömminge - Runsten, som inom området har kvar sin ursprungliga sträckning. Gårdarnas ladulängor ligger mot bygatan. Flertalet är uppförda i skiftesverk och sammanbyggda med varandra. I byn finns flera gårdsanläggningar och enskilda byggnader av intresse. Några av mangårdsbyggnaderna är stora salsbyggnader under brutet tak, uppförda kring 1800-talets mitt. I byns östra del finns ett par mindre stugor, en rest av en under 1800-talet tämligen stor malmbebyggelse. I denna del av byn ligger också bybrunnen med bevarad brunnsvipp.

Ryd består av två bykärnor - Västerbyn och Ytterbyn - belägna ca 150 meter från varandra. Två vägar leder till byn; en från Glömminge kyrkby och en från väg 136 vid Isgärde. Bägge byhalvorna utgörs av dubbla radbyar. Gårdsanläggningarna är genomgående mycket välbevarade med enskild bebyggelse av mycket stort intresse. Flera av manbyggnaderna är parstugor och salsbyggnader uppförda i skiftesverk.

Söder och norr om bykärnorna finns välbevarad malmbebyggelse med stugor från 1800-talet och 1900-talets början.

Sammanfattning

Motivering: Odlingslandskap med lång kontinuitet. Socken centrum.

Uttryck för riksintresset: Odlingslandskap i Mittlandet med välbevarade byar och fornlämningsmiljöer. Algutsrum kyrkby med marknadsplats och bevarade marknadsbodarna. Radbyarna Jordtorp, Övetorp, Gillsättra och Ryd med öppna gården i tät lövskog. Äldre vägnät. Flera gravfält och ett par monumentala rösen och stora boplatsoområden från järnålder med husgrunder och stensträngssystem.

Referenser:

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningsmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Eriksöre

Områdeskod: 84015010

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 046 58
Topografiska kartan: 046/047 Kalmar/Runsten NO/NV

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Friluftsliv F12, samt NRL 3:1, 2 och 3.

Skydd

§ Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)

§ Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet.

Åtgärdsförslag

- Fornlämningsområdena vårdas.
- Eventuell ny bebyggelse anpassas till befintlig.
- Potatiskällare i kalksten intill väg 136 bevaras och vårdas.

Områdesbeskrivning

Landborgskrön. öppen åkermark. Busk- och lövträdsvegetation närmast Eriksöre by och utmed bygatan.

På landborgen väster om vägen är ett stråk av fornlämningar. I stråket, finns 4 gravfält om sammanlagt 50 fornlämningar. På gravfälten och mellan dessa är ett tiotal stora gravhögar, 14-25 meter i diameter. I stråket är talrika resta stenar samt några domarringar, 15-24 meter i diameter.

Eriksöre by är belägen alldeles nedanför landborgskrönet, vilket gör den knappt synlig från västra landsvägen. I byn finns flera mycket välbevarade gårdsanläggningar och enskilda byggnader. Ett par av manbyggningarna är uppförda under brutet tak. Flertalet gårdar ligger öppna mot bygatan med ladulängornas gavlar mot denna. Delvis mycket välbevarad malmbebyggelse finns söder och norr om byn utmed uppfartsvägen mot västra landsvägen.

Sammanfattning

Motivering: Bymiljö.

Uttryck för riksintresset: Stor radby i för sydvästra Öland typiskt släntläge med flera gårdsanläggningar och enskilda byggnader. Malmbebyggelse i landborgsläge. Förhistoriskt gravfält med mellanliggande högar och domarringar.

Referenser:

Postadress *Besöksadress*
391 86 Kalmar Malmbrogatan 6

Telefon
Växel 0480-820 00

E-post
lansstyrelsen@h.lst.se
www.h.lst.se

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningsmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Kalkstad - Lenstad

Områdeskod: 84015011

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 046 58
Topografiska kartan: 046/047 Kalmar/Runsten NO/NV

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 73, N 78, Friluftsliv F 12 samt NRL 3:1, 2 och 3.

Skydd

§ Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)

§ Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet.

Åtgärdsförslag

- Fornlämningsområdena vårdas.
- Eventuell ny bebyggelse anpassas till befintlig.

Områdesbeskrivning

Området ligger mellan Stora Alvaret och mittlandsskogen. Det omgivande kulturlandskapet är ålderdomligt med öppen, betad alvarmark.

I södra delen av Torslunda socken är ett större komplex av husgrunder och stensträngar. Det mest utpräglade är "Gamla Skogsby", strax söder om Kalkstad, som utan tvekan bildat en by i förhistorisk tid. Inom ett begränsat område är 19 grunder samt stensträngar bildande fällor och fågator. Stensträngssystemet begränsas i öster och väster av odlad mark. Sannolikt har stora delar av de tillhörande stensträngarna odlats bort. Spår av detta syns som oregelbundna mönster i den nuvarande regelbundna ägostrukturen. Gamla Skogsby ansluter naturgeografiskt till det av husgrunder och stensträngar relativt sammanhängande område, som från västra delarna av Norra Möckleby socken sträcker sig upp mot sydvästra delen av Köpings socken. Längre österut, intill byn Lenstad, finns ett område med omfattande stensträngar samt ett tiotal husgrunder. Intill är ett gravfält om ca 100 gravar. Troligen förhistorisk by med tillhörande gravfält.

Kalkstad är en vinklad radby med flera gårdsanläggningar och enskilda byggnader av stort intresse. Små kalkstensmursomgårdade åkrar finns närmast byn. Malmen, belägen på alvarkanten alldeles söder om byn består av flera välbevarade stugor. Stugorna ligger koncentrerade kring en öppen byallmänning som närmast fått karaktären av bytorg.

Sammanfattning

Motivering: Öppet öländskt odlingslandskap med bebyggelse och odling från förhistorisk tid till nutid.

Uttryck för riksintresset: Radbyar med bebyggelsen på gränsen mellan alvarmark i söder och gärdet i norr. Äldre vägsystem. Fornborg i inlandsläge. Husgrunder och stensträngssystem från äldre järnålder. Inslag av gravfält från järnålder.

Referenser:

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningsmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Gårdby

Områdeskod: 84017014

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 047 50

Topografiska kartan: 046/047 Kalmar /Runsten NO/NV

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 78, Friluftsliv F 12 samt NRL 3:1, 2 och 3.

Skydd

§ Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)

§ Kungörelse med föreskrifter om offentliga byggnadsväsendet

§ Förordning om förvaltning av kyrklig jord

§ Begravningskungörelsen

§ Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet.

Åtgärdsförslag

- Eventuell ny bebyggelse anpassas.

Områdesbeskrivning

Området ligger på båda sidor om östra landsvägen på gränsen mellan Stora Alvaret, mittlandsskogens sydöstra del och Östersjön.

Inom området finns 6 stora husgrunder, stensträngar, stora högar "Kycklinghögen" och ett stort röse "Grå Rör". Detta har ibland uppfattat som fornborg och kallats "Gårdby borg". Husgrundsområdet är utsparat som ett impediment i åkern. Troligen har tidigare funnits betydligt fler stensträngar. I sjömarken ligger flera odlingsrösen koncentrerade på gränsen mellan odlad och betad mark.

Skarpa Alby är beläget ute på Stora Alvaret, ca 1,5 kilometer väster om östra landsvägen. Den odlade jorden är koncentrerad norr om byn. Intill bebyggelsen finns lövträds- och buskvegetation. Söder om byn vidtar öppen alvarmark. I byn finns gårdsanläggningar och enskilda byggnader av kulturhistoriskt intresse. Ladulängorna är uppförda i kalksten och skiftesverk och vätter mot bygatan. Strax väster om byn ligger malmen med delvis välbevarad småbebyggelse.

Byarna *Södra och Norra Näsby* är belägna ca 3 kilometer väster om östra landsvägen och ca 1 kilometer från Östersjön. Inägorna ligger koncentrerade runt byn. Landskapet är öppet med inslag av lövträdsvegetation. Åkrar och bygator inhägnas av kalkstensmurar. Byarna kan karaktäriseras som klungbyar med koncentrationer av gårdar i grupper. I byarna finns flera välbevarade

gårdsanläggningar och enskilda byggnader av intresse. Söder om Södra Näsby ligger malmen med bevarad småbebyggelse från 1800-talet.

Gårdby kyrka uppfördes 1841 efter ritningar av Th Edberg. Den ersatte en liten absidkyrka med försvarstorn från ca 1200. En kristen runsten på kyrkogården antyder en träkyrka under 1000-talet.

Sammanfattning

Motivering: Öppet öländskt odlingslandskap med sockencentrum och mycket välbevarade bymiljöer.

Uttryck för riksintresset: Skarpa Alby radby i kanten av Alvaret. Södra och Norra Näsby mycket välbevarade bymiljöer belägna långt ner i sjömarkerna. Gårdby sockencentrum med medeltidskyrka och kyrkogård mot Alvaret, skola, lanthandel mm. Flera gravfält, främst i anslutning till Gårdby. På Gårdby kyrkogård är en runsten.

Referenser:

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningsmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.
- Boström, R; Ölands kyrkor. Ingår i serien Svenska fornminnesplatser 53 utgiven av Riksantikvarieämbetet. NÄR?

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Långrälla

Områdeskod: 84017015

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 047 60
Topografiska kartan: 046/047 Kalmar/Runsten NO/NV

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 3:1, 2 och 3.

Skydd

§ Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)

Hot

Befintlig bebyggelse förvanskas ytterligare.

Åtgärdsförslag

- Eventuell ny bebyggelse anpassas till äldre lokal byggnadstradition.

Områdesbeskrivning

Byn är belägen inne i mittlandsskogen. Den omges av öppen åkermark med lövträd och buskar i ägo gränserna. Bakom denna vidtar lövskogen. Bygatorna i byns östra del kantas av bl a hamlade lindar och lönnar.

Cirka en halv kilometer nordöst om byn finns två förhistoriska gravfält, belägna på gammal betesmark. Fornlämningarna utgörs av ett 20-tal runda stensättningar, en domarring samt ett antal kullfallna och resta bautastenar.

Byn har en västlig och en östlig del. I byns östra del finns ett par välbevarade gårdsanläggningar, bl a en parstuga under brutet tak samt en ålderdomlig ryggåsstuga. Ladulängor, uppförda i kalksten och skiftesverk, mot bygatan. Ekonomibygnaderna i byns västra del är relativt sent uppförda. Byn har på senare år bebyggts med moderna villor.

Sammanfattning

I byns östra del finns gårdsanläggningar och enskild bebyggelse av kulturhistoriskt värde.

Ålderdomlig bygata. Intill byn finns ett större fornlämningsområde.

*Byn har på senare år förändrats genom nybebyggelse varför **länsstyrelsen** föreslår att området **utgår som riksintresse**.*

Referenser:

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Dröstorps

Områdeskod: 84018012

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 046 49
Topografiska kartan: 046/047 Kalmar/Runsten SO/SV

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 78, Friluftsliv F 12 samt NRL 3:1, och 3.

Skydd

§ Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)

§ Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet.

Åtgärdsförslag

- Vård av fornlämningsområdet.
- Ingen ny bebyggelse får tillkomma.

Områdesbeskrivning

Övergiven alvarby bestående av knappt meterhöga husgrunder, utgörande rester efter den bebyggelse som tidigare funnits här. Strax söder om byn står två inrasade stenkällare. Byn anlades i slutet eller i början av 1700-talet intill Dröstorps mosse och övergavs under slutet av 1800-talet. Två bostadshus finns bevarade. Båda är enkelstugor uppförda i skiftesverk. Byggnaderna står i grannbyarna Smedsgärde och Skarpa Alby. Inom området finns även gravhögar, stensättningar och en 1 meter hög runsten, "Björnflisan", den enda runstenen på Öland med vertikal runskrift.

Sammanfattning

Motivering: Övergiven alvarby i marginalbygd.

Uttryck för riksintresset: Ruiner av bebyggelse från 1700- och 1800-talen. Källarhage. Gravhögar, stensättningar och runsten vittnar om en förhistorisk markanvändning av marginalbygd.

Referenser:

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningsmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Ekelunda

Områdeskod: 84018013

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 046 49
Topografiska kartan: 046/047 Kalmar/Runsten SO/SV

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 78, Friluftsliv F 12 samt NRL 3:1, 2 och 3.

Skydd

§ Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)

§ Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet.

Åtgärdsförslag

- Den befintliga bebyggelsen får ej förvanskas.
- Eventuell ny bebyggelse bör endast tillkomma i anslutning till redan befintlig bebyggelsegrupp och skall anpassas till lokal byggnadstradition.

Områdesbeskrivning

Ekelunda by är belägen ute på Stora Alvaret med inägora väl koncentrerade väster om byn. I övrigt omges byn av öppen alvarmark. Ägolotter och fågator inhägnas av kalkstensmurar. Byns ladulängor, uppförda i trä och kalksten, ligger delvis sammanbyggda mot bygatan. I byn finns gårdsanläggningar och enskild bebyggelse av intresse.

Sammanfattning

Motivering: Alvarby.

Uttryck för riksintresset: Radby ute på Stora Alvaret omgivet av ett öppet odlingslandskap där genomfört laga skifte kan avläsas genom den struktur kalkstensmurarna ger landskapet. Ladulängor i trä och kalksten delvis sammanbyggda mot bygatan.

Referenser:

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningssmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.